ערעור אזרחי מס׳ 796/87

1.מוסד אריאל

2.תנועת הצמחונים והטבעונים בישראל

נגד

1.צפורה דוידי

2.שושנה בן-ארצי

3.עדנה ויינברג 4.שרה לוין

5.רבקה גיל 6.משה רגב

7.אלכסנדר רגב

8.יואל רגב

9.אסתר שטרנבך

10.יואל רגר

11.ד. אקהויז, עו״ד, מנהל העיזבון הזמני

בבית המשפט העליון בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

[7.2.91]

לפני השופטים א׳ ברק, מ׳ בייסקי, ש׳ נתניהו

חוק הירושה, תשכ״ה-1965, ס״ח 63, סעיפים 18, 19, 20, 22, 22(א), 22(ב), 23, 23(א), 23(ב), 25.

מיני-רציו:
* ירושה – צוואה – בכתב יד
* ירושה – צוואה – בעדים
* ירושה – צוואה – בעל-פה
* ירושה – צוואה – דרישות פורמאליות

המנוח נפטר ערירי. המערערים ביקשו קיום צוואה בעל-פה שלטענתם עשה המנוח בהיותו שכיב מרע בפני הרב הראשי של חיפה. זה ערך ממנה זיכרון-דברים, אותו הפקיד בבית המשפט המחוזי בחיפה. בית המשפט המחוזי דחה את בקשת קיום הצוואה והוציא צו ירושה לבקשת המשיבים, בניהם ובנותיהם של אחיו ואחיותיו של המנוח. מכאן הערעור, שנסב על השאלה, אם יש לראות בזיכרון הדברים האמור צוואת שכיב מרע או צוואה בפני רשות.

בית המשפט העליון פסק:
א. דברי המנוח, כפי שהועלו על הכתב, אינם בגדר צוואה, שכן אין בהם גמירת-דעת של המנוח (480 ד-ה).
ב. (אליבא דשופטת ש׳ נתניהו): (1) לחוק הירושה, תשכ״ה-1965, דרישות צורניות פורמאליות שונות לכל אחד מסוגי הצוואות המוכרות על-ידיו, שמטרתן לאפשר לבית המשפט להגיע למסקנה בדבר אמיתותה של הצוואה ובדבר גמירות-דעתו של המצווה, כאשר זה כבר אינו בין החיים ואינו יכול לשפוך אור על השאלה (476 ה-ו).

(2) ככל שסימני ההיכר של כל אחת מצורות הצוואה השונות, שבלעדיהם אין הצוואה מהווה צוואה, נותנים ערובה טובה יותר לאמיתות ולגמירות הדעת ,כך ניתן להסתפק בדרישות פורמאליות מעטות יותר. ולהפך: ככל שאותם סימני היכר יש בהם פחות כדי להבטיח את האמיתות וגמירות הדעת, כך נלוות אליהם דרישות פורמאליות רבות יותר כדי לחזקם (476 ו-ז).

(3) הדרישות הפורמאליות הנלוות לצוואה בכתב-יד פחותות מהדרישות הפורמאליות לגבי כל צורות הצוואה האחרות, באשר סימני ההיכר שלה לפי סעיף 19 לחוק הירושה - כתב היד של המצווה וחתימתו - הם הערובה הטובה ביותר לאמיתותה של צוואה ולגמירות הדעת של המצווה. הדרישה הנלווית בדבר התאריך דרושה כדי לוודא שזו אכן הצוואה האחרונה של המצווה (476 ז- 477א).

(4) לעומת זאת, לצוואה בעדים לפי סעיף 20לחוק, שגם לה דרוש הכתב אך לא כתב-ידו של המצווה, נלוות דרישות פורמאליות רבות יותר: כי תיחתם כיד המצווה בפני שני עדים לאחר שהצהיר שזו צוואתו, וכי העדים יאשרו באותו מעמד בחתימת ידם על פני הצוואה שהמצווה הצהיר וחתם כאמור. סימני ההיכר של צוואה כזו, שבלעדיהם אין היא צוואה, הם הכתב ושני העדים. היעדרם של אלה אינו ניתן לתיקון מכוח שיקול הדעת על-פי סעיף 25לחוק (477 א).

(5) רבות יותר הן הדרישות הפורמאליות המתלוות לצוואות שצורתן היא בעל-פה, בין לפי סעיף 22(צוואה בפני רשות), בין לפי סעיף 23(צוואת שכיב מרע). ממהותה, צורה זו נותנת את הבטוחה הפחותה מכל סוגי הצוואה. לכן מתלוות להן כל אותן דרישות המפורטות בסעיפים הנ"ל, היוצרות את החישוקים הדרושים להכיל ולחזק את דברי המצווה שנאמרו בהבל פה, למען בסס את האמיתות וגמירות הדעת הדרושות לצוואה (477 ב-ג).

(6) בצוואת שכיב מרע, הדרישה כי המצווה יהיה שכיב מרע או מי שרואה עצמו אל מול פני מוות והדרישה לציווי בפני שני עדים הן דרישות יסודיות חיוניות לקיומה של הצוואה (477 ד).

(7) בצוואה בפני רשות, הדרישה כי דברי המצווה בעל-פה ייאמרו בפני רשות היא מרכיב חיוני לקיומה של צוואה (477 ו-ז).

(8) הדרישות הפורמאליות שבסעיף 22(ב) לחוק הירושה, המתלוות לצוואה בעל-פה בפני רשות, פחותות מאלה הדרושות לצוואה בעל-פה בפני עדים. הטעם לכך הוא, כי בעצם המעמד בפני הרשות יש מידה רבה יותר של טקסיות ורשמיות המדגישות את רצינות ההחלטה ואת גמירות הדעת הדרושות לצוואה מאשר בצוואה בפני עדים, כשם שברישום על-ידי הרשות יש ערובה לכך שהוא נאמן לדברי המצווה שנאמרו בעל-פה ולכך שאישור הרשות שהצוואה נקראה ושהמצווה הצהיר כי זו צוואתו הוא אמין (478 ג-ד).

(9) במקרה דנן נאמרו הדברים בפני הרב שלא במעמדו כאב-בית-דין דתי, ועל-כן לא התמלאה הדרישה כי הצוואה תיעשה בפני רשות (487 ה-ו, 479ז).

פסקי-דין של בית המשפט העליון שאוזכרו:

[1] ע"א 295/85 א' מ' קניג נ' האפוטרופוס הכללי ואח', פ"ד מב (1) 172.

[2] ע"א 580/84 היועץ המשפטי לממשלה נ' פיק, פ"ד מב (2) 703.

[3] ד"נ 40/80 קניג נ' כהן, פ"ד לו (3) 701.

[4] ע"א 869/75 בריל נ' היועץ המשפטי לממשלה ע"י האפוטרופוס הכללי, פ"ד לב (1) 98.

[5] ע"א 851/79, 160/80ש' בנדל ואח' נ' ד' בנדל, פ"ד לה (3) 101.

[6] בג"צ 732/84, בשג"צ 327/85 צבן נ' השר לענייני דתות ואח', פ"ד מ (4) 141.

המאגר המשפטי הישראלי nevo.co.il נבו הוצאה לאור בע"מ
C:\WeCo\Word\TempFiles\weCoTemp.docx

פ"ד מה(2) 473
ערעור על פסק-דינו של בית המשפט המחוזי בחיפה (השופט א' נוימן) מיום 30.10.87

בת"ע 2028/84. הערעור נדחה.

נ' ליפשיץ - בשם המערערים;

ד' אקהויז - בשם המשיבים.

פסק-דין

השופטת ש' נתניהו: המנוח יעקב רגר (עירני) נפטר עירי ביום 21.10.84בגיל 84.המערערים, "מוסד אריאל" ו"תנועת הצמחונים הטבעונים בישראל", פנו בבקשה לקיום צוואה בעל-פה, שלטענתם עשה המנוח בהיותו שכיב מרע בפני הרב הראשי של חיפה. זה ערך ממנה זיכרון-דברים (מוצג ת/1), אותו הפקיד בבית המשפט המחוזי בחיפה ביום 13.11.84.מאוחר יותר הוסיפו לבקשתם טענה, כי אותה צוואה מהווה גם צוואה בפני רשות.

לבקשת קיום הצוואה מתנגדים המשיבים - בניהם ובנותיהם של אחיו ואחיותיו של המנוח. לטענתם, המנוח לא עשה צוואה בעל-פה בפני הרב, והמסמך ת/1 אינו מהווה זיכרון-דברים של צוואה כזו. הדברים שאמר המנוח לרב גם אינם מהווים צוואה בפני רשות. המשיבים אף הגישו בקשה למתן צו ירושה, ולכך התנגדו המערערים.

בית המשפט המחוזי בחיפה דחה את בקשת קיום הצוואה והוציא צו ירושה לבקשת המשיבים. על כך הערעור.

2.בית המשפט קמא בחן את זיכרון הדברים ת/1 שנרשם על-ידי הרב ואת הנסיבות שבהן נאמרו הדברים על-ידי המנוח ונרשמו על-ידי הרב, והעביר אותם בביקורת ההוראות של חוק הירושה, תשכ"ה-1965, במטרה לבחון אם הם עונים על הוראות סעיף 23הדן בצוואה בעל-פה או על הוראות סעיף 22הדן בצוואה בפני רשות. בסופו של דבר הגיע למסקנה, שאין מקום לקבל אף לא אחת משתי הטענות.

אינני רואה מקום להיכנס לכל שיקוליו והנמקותיו של בית המשפט המחוזי, אשר בא-כוח המערערים ניסה לתקוף בכל דרך אפשרית. אוכל לקצר ולהדגיש נקודות בודדות, שדי בהן בלבד לדחיית הערעור. אך תחילה אביא את נוסחו של זיכרון הדברים ת/1:

"כז' באלול תשמ"ד, חיפה מודיע שכבר חלק בחייו לילדי האחים שלו - וחושב שיצא ידי חובתו - רוצה לא להשאיר, פרט לבת אחת שעוד לא פוצתה. שכנעתי אותו שישאיר רבע למשפחה מכל עזבונו, לאח תשלום כל חובותיו.

המאגר המשפטי הישראלי nevo.co.il נבו הוצאה לאור בע"מ
C:\WeCo\Word\TempFiles\weCoTemp.docx

מודיע שיצווה חלוקת עזבונו לארו"ש כדלהלן:

רבע למשפחה - וביחוד לאלה שלא קבלו, רבע לאגודה הצמחונית והטבעונית עבור בית אבות שהם מקימים בגבעת עדה.

חצי למוסד 'אריאל' על מנת שינציחו את שמו במרכז שיקימו בחיפה וכן שיקדישו 500$ להנצחה בלוח הזכרון הקבוע בב"כ וישמרו הקדיש והיוארצייט שלו.

לבקשתי מבטיח שיסדר צוואה באופן חוקי אצל עו"ד, אבל בינתיים מבקש שהרב ירשום את עיקר הדברים, על כל צרה שלא תבוא".

3.צוואה בעל-פה

סעיף 23לחוק הירושה מורה כדלקמן:

"(א) שכיב מרע וכן מי שרואה עצמו, בנסיבות המצדיקות זאת, מול פני המוות, רשאי לצוות בעל-פה בפני שני עדים השומעים לשונו.

(ב) דברי המצווה, בציון היום והנסיבות לעשיית הצוואה, יירשמו בזכרון דברים שייחתם בידי שני העדים ויופקד על ידיהם בבית משפט מחוזי; רישום, חתימה והפקדה כאמור ייעשו ככל האפשר בסמוך לאחר שניתן לעשותם.

(ג)."...

הדרישה הכלולה בסעיף 23(א), כי צוואה לפי סעיף זה תיעשה בפני שני עדים, לא התקיימה לכל הדעות במקרה הנ"ל.

השאלה, אם ניתן לתקן פגם זה תוך שימוש בסעיף 25של חוק הירושה, כבר מצאה את פתרונה בפסיקה (ראה: ע"א 295/85 [1]; ע"א 580/84 [2]), בה הוחלט, כי בצוואה בעל-פה הציווי בפני שני עדים הוא דרישה קונסטיטוטיבית ותנאי חיוני לקיום הצוואה, אשר אינו ניתן לריפוי על-ידי סעיף 25.

הגיונה של ההלכה ברור. החוק מכיר בארבע צורות שונות לצוואה: בכתב-יד, בעדים, בפני רשות או בעל-פה (סעיף 18). לחוק דרישות צורניות פורמאליות שונות לכל אחד מסוגי הצוואות הללו. מטרתן של אלה לאפשר לבית המשפט להגיע למסקנה בדבר אמיתותה של הצוואה ובדבר גמירות-דעתו של המצווה, כאשר זה כבר אינו בין החיים ואינו יכול לשפוך אור על השאלה. ככל שסימני ההיכר של כל אחת מצורות הצוואה השונות הנ"ל, שבלעדיהם אין הצוואה מהווה צוואה, נותנים ערובה טובה יותר לאמיתות ולגמירות הדעת, כך ניתן להסתפק בדרישות פורמאליות מעטות יותר. ולהיפך: ככל שאותם סימני היכר יש בהם פחות כדי להבטיח את האמיתות וגמירות הדעת, כך נלוות אליהם דרישות פורמאליות רבות יותר כדי לחזקם.

כך, הדרישות הפורמאליות הנלוות לצוואה בכתב-יד פחותות מהדרישות הפורמאליות לגבי כל צורות הצוואה האחרות (ראה ע"א 40/80 [3]), באשר סימני ההיכר שלה לפי סעיף 19- כתב

המאגר המשפטי הישראלי nevo.co.il נבו הוצאה לאור בע"מ
C:\WeCo\Word\TempFiles\weCoTemp.docx

היד של המצווה וחתימתו - הם הערובה הטובה ביותר לאמיתותה של צוואה ולגמירות הדעת של המצווה. הדרישה הנלווית בדבר התאריך דרושה כדי לוודא שזו אכן הצוואה האחרונה של המצווה. לעומת זאת, לצוואה בעדים לפי סעיף 20, שגם לה דרוש הכתב אך לא כתב-ידו של המצווה, נלוות דרישות פורמאליות רבות יותר: כי תיחתם ביד המצווה בפני שני עדים לאחר שהצהיר שזו צוואתו, וכי העדים יאשרו באותו מעמד בחתימת ידם על פני הצוואה שהמצווה הצהיר וחתם כאמור. סימני ההיכר של צוואה כזו, שבלעדיהם אין היא צוואה, הם הכתב ושני העדים. היעדרם של אלה אינו ניתן לתיקון מכוח שיקול הדעת על-פי סעיף 25(ראה ע"א 869/75 [4]).

רבות יותר הן הדרישות הפורמאליות המתלוות לצוואות שצורתן היא בעל-פה, בין לפי סעיף 22(צוואה בפני רשות), בין לפי סעיף 23(צוואת שכיב מרע). ממהותה, צורה זו נותנת את הבטוחה הפחותה מכל סוגי הצוואה. לכן מתלוות להן כל אותן דרישות המפורטות בסעיפים הנ"ל, היוצרות את החישוקים הדרושים להכיל ולחזק את דברי המצווה שנאמרו בהבל פה, למען בסס את האמיתות וגמירות הדעת הדרושים לצוואה. כך דורש סיף 23, שהצוואה בעל-פה תהיה של שכיב מרע או מי שרואה עצמו אל מול פני המוות, כי תיעשה בפני שני עדים השומעים את לשונו של המצווה, וכי דברי המצווה יירשמו בזיכרון-דברים שייחתם בידי שני העדים ויופקד על-ידיהם בבית-משפט מחוזי "ככל האפשר בסמוך לאחר שניתן לעשותם" (סעיף 23(ב)). כל זאת כדי שדברי המצווה יגובשו ויישמרו בצורה מוחשית, כשהם עדיין טריים בזיכרונם של העדים, ויינתנו במשמורת מוסמכת.

מתוך כל אלה, הדרישה כי המצווה יהיה שכיב מרע או מי שרואה עצמו אל מול פני המוות והדרישה לציווי בפני שני עדים הן בוודאי דרישות יסודיות חיוניות לקיומה של הצוואה, סימני היכר שבלעדיהם אין היא מהווה צוואה.

די בכך שלא התקיימה הדרישה של ציווי בפני שני עדים כדי לדחות את הטענה כי ת/1 מהווה זיכרון-דברים של צוואה בעל-פה על-פי סעיף 23. זאת גם ללא צורך לבחון את יתר הטענות שהועלו על-ידי הצדדים, ביניהן את השאלה, אם התקיימו במקרה זה הדרישות הסובייקטיביות והאובייקטיביות להיותו של המנוח שכיב מרע.

4. צוואה בפני רשות

גם זו צורת צוואה היכולה להיעשות באמירת פה, אך להבדיל מהצוואה שבסעיף 23

חל עליה ושבשימני ההיכר שלה פורטו לעיל, סימני ההיכר של צוואה זו שבסעיף 22מדבר בה הם, כי דברי המצווה בעל-פה ייאמרו בבפני רשות. ללא מרכיב יסודי זה אין זו צוואה.

ואלה הוראות סעיף 22ככל שהוא רלוואנטי לענייננו:

"(א) צוואה בפני רשות תיעשה על ידי המצווה באמירת דברי הצוואה בעל-פה בפני שופט או רשם של בית משפט מחוזי או של בית משפט שלום, או בפני חבר של

המאגר המשפטי הישראלי nevo.co.il נבו הוצאה לאור בע"מ
C:\WeCo\Word\TempFiles\weCoTemp.docx

בית דין דתי, כמשמעותו בסעיף 155, או בהגשת דברי הצוואה בכתב, על ידי המצווה עצמו, לידי שופט, רשם או חבר בית דין דתי כאמור.

(ב) דברי הצוואה כפי שנרשמו על ידי השופט, הרשם או חבר בית הדין הדתי או כפי שהוגשו לידו ,ייקראו בפני המצווה, הוא יצהיר שזו צוואתו, והשופט, הרשם או חבר בית הדין הדתי יאשר על פני הצוואה שהיא נקראה ושהמצווה הצהיר כאמור.

(ג)...

(ד)...

(ה)...

(ו)...

(ז)."...

רואים אנו, כי הדרישות הפורמאליות שבסעיף 22(ב), המתלוות לצוואה בעל-פה בפני רשות, פחותות מאלה הדרושות לצוואה בעל-פה בפני עדים. הטעם לכך הוא, כי בעצם המעמד בפני הרשות יש מידה רבה יותר של טקסיות ורשמיות המדגישות את רצינות ההחלטה ואח גמירות הדעת הדרושים לצוואה (ראה ע"א 851/179, 160/80[5], בעמ' 107) מאשר בצוואה בפני עדים, כשם שבריושום על-ידי הרשות יש ערובה לכך שהוא נאמן לדברי המצווה שנאמרו בעל-פה ולכך שאישור הרשות, שהצוואה נקראה ושהמצווה הצהיר כי זו צוואתו, הוא אמין.

הדרישה, כי צוואה כזו תיעשה בפני רשות, היא על-כן יסוד מוסד, ועל היעדרה לא ניתן להתגבר בעזרת סעיף 25.

השאלה העולה בעניינו היא אם אמנם הדברים שאמר המנוח לרב נאמרו לו בהיותו רשות במובן סעיף 22(א).

אין חולק, כי הרב הוא אב בית הדין הרבני בחיפה. כשהוא פועל בתפקיד זה אין ספק שהוא הינו רשות לצורך הסעיף. יחד עם זאת, ברור לגמרי מנסיבות המקרה ומעובדותיו, כי ביקורו של המנוח אצל הרב בביתו, שבו אמר לו את הדברים שנרשמו ב-ת/1, היה ביקור פרטי, ללא קשר עם תפקידו או עם מעמדו כאב בית הדין הרבני או כחבר בית הדין הרבני.

בתצהירו מיום 13.6.85אומר הרב:

"הכרתי היטב את המנוח... הוא היה מתפלל קבוע בבית כנסת המרכזי במרכז אחוזה והיה בקשר רב עמי...

המנוח היה מרבה לבקר אצלי, ובהיותו אלמן וחסר ילדים הוא גם סעד לא פעם על שולחני, והרבה להתייעץ עמי.

המאגר המשפטי הישראלי nevo.co.il נבו הוצאה לאור בע"מ
C:\WeCo\Word\TempFiles\weCoTemp.docx

הוא התיעץ בין היתר גם בענייני הרכוש והשאלה למי להשאירו לאחר מותו ועל היחסים בינו לבין בני משפחתו."

הדברים הובהרו עוד בחקירתו של הרב על תצהירו, בה סיפר, כי המנוח היה משתתף בשיעור שבועי ובתפילה במניין ובליל הפסח בביתו הפרטי של הרב. כשלא יכול היה לבוא לשיעור, היה מטלפן להתנצל. הוא היה בא להזמין את הרב להרצות באגודת הצמחונים והיה לוקח אותו להרצאה. הוא היה בא לבית הרב בעניינים משפחתיים, בענייני תרומות למערערת הראשונה ובהזדמנויות נוספות.

התמונה העולה מדברים אלה היא של יחסים קרובים בין אדם דתי ערירי לבין הרב כמנהיג רוחני, כמורה הוראה וגם כיועץ וידיד, אד לא כדיין של בית-דין רבני .

להבחנה בין רב לדיין ראה בג"צ 732/84, בשג"צ 327/85 [6], בעמ' 152-153, ואביא מדברי השופט גולדברג, שם, בעמ' 153:

"משנתמנה רב בישראל לדיין על-פי חוק הדיינים, הריהו נושא שני כתרים:

כתר הרבנות וכתר הדיינות. מורה הוראה בענייני דת ורועה רוחני - בכתרו האחד, בחינת "הודעתו את חוקי האלוהים ואת תורותיו' (שמות, יח, טז), ופוסק 'בין איש ובין רעהו' (שם) - בכתרו האחר. ולא על הגדרת התפקידים באתי לעמוד אלא על הבחנה שבמהות. שעיקר כוחה של הרבנות בסמכותה המוסרית ועל מי שבא ל'דרוש אלוהים', ואילו סמכותם של הדיינים בישבם על מדין לא ברצונם של המתדיינים היא תלויה, אלא נכפית היא במסגרת המערכת השיפוטית שקבע לה המחוקק. בתחום זה ממלאים הדיינים את התפקיד של 'ושפטו את העם' על שלל דעותיו והשקפותיו".

העובדה, כי הרב שימש גם בתפקיד אב-בית-דין דתי, איננה רלוואנטית לענייננו. המנוח בא לבקר את הרב בביתו לאחר שקבע אתו פגישה טלפונית; התפתחה ביניהם שיחה, שנמשכה כשעה, ובמהלכה יעץ לו הרב שלא ידיר את בני משפחתו לחלוטין מרכושו ושיפנה לעורך-דין כדי לסדר צוואה באופן חוקי. שיחה זו מובנת על רקע היחסים שהיו קיימים בין הרב למנוח, ואין לה דבר עם הופעה של מצווה בפני דיין או אב-בית-דין כדי לצוות בפניו על רכושו. בוודאי רחש המנוח כבוד רב לרב והעריך את עצתו (אם כי לא פעל על-פי הצעתו לפנות לעורך-דין לשם עריכת צוואה כחוק תוך השבוע שבין ביקורו אצל הרב ועד לפטירתו). עם זאת, חסר כאן, המימד של אותו מעמד טקסי רשמי של מצווה בפני דיין, המבטיח שהמצווה עשה את חשבון הנפש והגיע להחלטה לאחר שיקול-רציני.

היעדר הדרישה, כי הצוואה תיעשה בפני רשות, שהיא תנאי-בלעדיו-אין לקיומה של צוואה לפי סעיף 22, מחייב את המסקנה, כי לא נעשתה צוואה וכי המסמך ת/1 אינו יכול לתעד צוואה.

מסקנה זו מייתרת את הצורך להתייחס לטענות באי-כוח הצדדים בדבר התקיימותן של הדרישות הפורמאליות של סעיף 22, ובין היתר בנושא שעליו הרחיבו את הדיבור כיצד ניתן

המאגר המשפטי הישראלי nevo.co.il נבו הוצאה לאור בע"מ
C:\WeCo\Word\TempFiles\weCoTemp.docx

ליישב את גירסותיו השונות של הרב בתצהיריו ובפרוטוקול בשאלה, האם רשם הרב את דברי המנוח בנוכחותו והקריאם בפניו, כדרישת סעיף 22, או האם רשם אותם רק לאחר שהמנוח עזב את ביתו וממילא לא הקריא אותם בפניו.

5. בנוסף לנימוקים הנ"ל, השוללים קיומה של צוואה בעל-פה לפי סעיף 23

וצוואה בפני רשות לפי סעיף 22, ספק הוא, אם דברי המנוח, שהועלו על הכתב בידי הרב ב-ת/1, הינם מסוימים ומוגדרים דיים כדי להוות צוואה כשרה. כוונתי לאותו קטע של ת/1 ממנו עולה כי המנוח התרצה לשכנועו של הרב להשאיר למשפחה רבע מכל עיזבונו לאחר תשלום כל חובותיו. כך נאמר שם: "מודיע שיצווה חלוקת עזבונו לארו"ש כדלהלן: רבע למשפחה - וביחוד לאלה שלא קבלו, רבע לאגודה הצמחונית... חצי למוסד אריאל'...". לא זו בלבד שמדובר כאן בלשון עתיד, "שיצווה", אלא שאין כאן כל הוראה כיצד לחלק בין בני המשפחה את הרבע שהמנוח התרצה להשאיר להם. אין מקום למסקנה, שהכוונה הייתה לחלוקה בחלקים שווים, שהרי נאמר שם במפורש "וביחוד לאלה שלא קבלו".

עוד ראוי לציין, כי בסיומו של ת/1 נרשם על-ידי הרב "לבקשתי מבטיח שיסדר צוואה באופן חוקי אצל עו"ד, אבל בינתיים מבקש שהרב ירשום את עיקר הדברים, על כל צרה שלא תבוא". רישום זה גם הוא מעורר ספק, אם אכן הדברים שנרשמו ב-ת/1 מעידים על גמירות-דעת סופית של המנוח או רק מביעים קווי מחשבה כלליים על כוונותיו בדבר חלוקת רכושו.

6. מכל הטעמים הללו הייתי דוחה את הערעור ומחייבת את המערערים הדדית לשלם למשיבים הוצאות הערעור בסך 10,000 ש"ח, צמוד ונושא ריבית מהיום.

השופט א' ברק: הנני סבור, כי דברי המנוח, כפי שהועלו על הכתב ב-ת/1, אינם בגדר צוואה, שכן אין בהם גמירת-דעת של המנוח. לאור מסקנתי זו מבקש אני להשאיר בצריך עיון את שאר השאלות שחברתי, השופטת נתניהו, עסקה בהן ופתרה אותן. מטעם זה מצטרף אני לדחיית הערעור, כמוצע על-ידי חברתי.

השופט מ' בייסקי: מקובלת עלי עמדתו של חברי, השופט ברק, ואני מצטרף אליה.

הוחלט כאמור בפסק-דינה של השופטת נתניהו.

ניתן היום, כ"ג בשבט תשנ"א (7.2.91).

המאגר המשפטי הישראלי nevo.co.il נבו הוצאה לאור בע"מ
C:\WeCo\Word\TempFiles\weCoTemp.docx